

35
31
F. F. N.

OECONOMISK
BESKRIFNING

ÖFWER

ÅBO STAD,

MED

WEDERBÖRANDES

TILSTÅDIELSE,

UNDER

PROFESSORENS I NATURKUN-
NIGHETEN, OCH KUNGL. WET.

ACADEM. LEDAMOTS

HERR CARL FRIDRIC
MENNANDERS

INSEENDE,

SOM ET ACADEMISKT PROF,
FRAMGIFWEN I ÅBO DEN 25. OCTOB.

1749.

AF

NICLAS WASSTRÖM,

STUDIOSUS MEDICINÆ.

STOCKHOLM,

TRYCKT Hos LARS SALVIUS.

Herrn Carl Frideric Mennanders 76.

KUNGL. MAJ:TS

SAMT

SWERIGES RIKES HÖGSTBE-
TRODDE MAN OCH RÅD,

PRÆSIDENT I CANCELLIE-COLLEGIO,
ÖFWERSTE MARSKALK,

HANS KUNGL. HÖGHETS PRINTS GUSTAFS
GOUVERNEUR,

KUNGL. ACADEMIENS I ÅBO CANCELLER,
*DEN HÖGWÅLBORNE HERRE
OCH GREFWE,*

HERR CARL GUSTAF
TESSIN,

RIDDARE OCH COMMENDEUR AF KUNGL.
MAJ:TS ORDEN,

RIDDARE AF SWARTA ORNEN,

SAMT

CANCELLER AF ALLA RIDDARE-ORDEN.

NÅDIGE HERRE!

At offra så ringa gåfwa på så
Högt Altare, och nedlägga så
omogit prof för så *oplyst Kännare*
och *Domare*, är et företagande, som
icke kan finna enskyllan annorstå-
des, ån uti *Eder Hög-Greflige Ex-*
cellences allmänt bekanta Nåd och
Ädelmod, och uti den Nådiga be-
fordran och beskydd, som nyttige
Wetenskaper och deras Idkare un-
der *Eder Excellences* skugga här å-
ga. Med diupaste wördnad, och
önskan om all beständig hög wäl-
gång, framhårdar

Eder Hög-Greflige Excellences

Underdån-ödmjukaste Tienare,
NICLAS WASSTRÖM.

KUNGL. MAJ:TS
Tro-Man och Landshöfdingens
Öfwer
ÅBO och Biörneborgs Lån med
Åland,

Högwålborne HERREN,
Herr JEAN GEORG
LILLJENBERG,

Detta ringa Wårk wågar icke wisa sig i den
men dock gerna skulle åstunda Borgart-
Gymnaxe, som det kan taga säker tilflykt til.
Stads Styresmån, understår det sig, at söka be-
fullkomlighet här wisar sig i wårkstållandet af
nerbet då den årsättes med et wårdsamt sinne.

Högwålborne Herr Landshöfdingens

Ödmiukaste

NICLAS

KUNGL. MAJ:TS
Tro-Man och Biskop

Öfwer

ÅBO STIFT,

Samt Kungl. Acad. derfammaftådes Pro-Canceller,

Högwördigste HERREN,

Herr DOCTOR JOHAN
BROWALLIUS,

Kungl. Wetenskaps Academiens Ledamot.

*Lärda Werlden, bwarest det är en främling;
rätt, så framt det ej är försedt med sådane
Eder, Hög-Gunstige HERRAR, vårt Lands och
skydd hos; i den ödmuika förtröstan, at den o-
et rent och nyttigt upfsät, winner tilgift, i syn-
bwarmed til döden framhårdar*

och Högwördigste Herr Biskopens

Tjänare,

WASSTRÖM.

Ädle och Widtberömde Herren,
HERR MAGISTER
ALGOT A. SCARIN,
Histor. och Moral. Professor wid Kungl.
Acad. i Åbo, samt desß Bibliothecarius,

Ädle och Widtförfarne Herren,
HERR DOCTOR
JOHAN LECHE,
Medicinæ Professor i Åbo, samt Kungl. We-
tenskaps Academiens Ledamot.

Högaktade Herren,
HERR
JONAS SYNNERBERG,
Apothecare i Åbo,
Min Högårade K. Fader.

Högaktade Herren,
HERR
JOACHIM SCHULTZ,
Handelsman och Grosseur i Stockholm,
Min Högårade K. Morbror.

Nesligt är det, at förtiga åtniuten godbet. En
lastbar blygsambhet är det ock, at i löndom
och enrum aflägga sin tackfäjelse för undfångne wälger-
ningar; i synnerhet, när de äro så store och många,
som Edre, Mine Herrar, warit emot mig. Emottager
altså gunstigt detta ringa, men dock offentliga prof af
det wördsamma sinnet, hwärmed jag framhårdar

Mine Herrars

Ödmücke Tjänare,
NICLAS WASSTRÖM.

§. I.

Ståders och orters beskri-
ningar kunna vara tvåg-
gehanda. Antingen kan
man i dem utföra, huru
våra förfäder lefvat; el-
ler ock, huru vi lefva,
och hvad hopp vi lämne
efterkommanderne, at kunna lefva efter
ofs. Man kan antingen endast afkildra
privilegier, hus och gator, eller ock til-
lika, huru de brukas och användas. An-
tingen kan man lyfna til de gamlas här-
färder och vapnebrak; eller til vår tids
fredsidrotter och slögdeslammer. Med et
ord: sådane afhandlingar fördela sig i hi-
storiska och oconomiska. Jag kan ej ne-
ka, at de förre äro artiga, men de sena-

re åro dock nyttigare. Sedan vi, i en wål-
 signad stund, begynt wåra omtånkte på wår
 hushållnings ophielpande, har den delen,
 som angår Landtbruket, icke allenast rönt
 mycket bistånd och förbåttring, utan ock,
 så wål hela Provinciæns som enskylte Sok-
 nars lefnads och näringsfått åro, til almån
 båttnad, omständeligen beskriwne. Den an-
 dra delen, som innefattar Stadslefnaden,
 har icke heller truttit skötsel och wård; utan
 ger allestädes hugneliga wedermålen, at en
 förbåttrad hushållning jäm wål der wunnit
 burfkap. Wi sakne icke heller beskriwningar
 öfwer Ståderne i wårt k. Fädernesland, så de
 större som de mindre. Ibland dem har ock
 Åbo haft den lyckan, at af nu warande *Bi-
 skopen i Skara, Högwördige Herr Doctor
 DANIEL JUSLENIUS*, i en *Academisk Dis-
 putation*, hållen den 12. Maji 1700, warda
 wål aftagen. Men at förtiga, det desse ar-
 beten merendels åro på Latin sammanfatte,
 hafwa de ock, som til största delen utgif-
 ne, förr ån wi fått oplysta ögon därom, hwad
 makt hushållningen påligger, förnämligast
 at fyfla med ålderdomens minningsmärken
 och de gamlas åfwentyr; så at ånnu knapt
 en eller annan Stad blifwit i får och omstån-
 deligen til sit folks mångd, rörelle och nå-
 ringar, någorlunda beskrefwen. Icke hel-
 ler hafwa utlåningarne i beskriwningarne öf-
 wer sina Ståder fått håruppå sit hufwudögn-
 märke, utan stadna de i formål och prun-
 kande

kande afritningar på hus och bygnader. Jag har, bewågne Låfare, tagit mig före, at i dessa blad ådaga lägga *Åbo Stads Inwånares antal, Närings-sätt, Manufacturer, in- och utgående Waror*, med mera, som Hushållningen tilhörer. Hwarjemte jag dock utber mig frihet, at få i förbigående omröra några historiska, i synnerhet Politiens öden beträffande omständigheter. Detta ämnet fordrar diupare insikt än jag åger, andre kunskaper, än dem jag idkat, och flere hielpredor, än dem jag kunnat få tilgång til. Hufwudsaken, som förhindrar sådane arbetens fullkomlighet, har redan MORHOF optänkt T. III. L. III. c. I. §. I. Ingen banad wåg har jag heller haft på et så widlöftigt fålt at rätta mig efter, hwaraf kunnat hånda, at jag fåst opmärksamhet på mindre nödige omständigheter, och låtit däremot angelagnare gömma sig undan min åsyn. Sakernas myckenhet har ock icke tillåtit mig, at wara sårgfällig om ordens prydelighet. När til alt detta kommer, at närwarande tankeförfök är det första, som på modersmålet wid denna Kungl. Academiën framkommet, och det i hushållningen, som hvarje på sit sätt tror sig utan lårdom wål forstå, har jag lått wid, at föreställa mig det samma ödet, som den har, hwilken bygger in wid landswågen, som icke plågar sakna allehanda domare. Men det upmuntrar mig, ehuru litet jag kunnat komma tilwåga med, at jag dock

wet, at et ofulksomligt utförande, ja at blotta upslåtet, winner de rättfintas och skarpsyn-tares milda omdömme och benägna öfver-kylande.

§. 2.

Så snart människiorne förökades, dref-wos de af sina lårskilta böjeller, nöden och beqwåmligheten, at utwälja sig skiljacktige nåringar och handteringar. Desse hafwa småningom spridt sig i få många grenar, at, så framt de icke rätt åtskiljas fins emellan, och de, som åro af en art, åter klokt samman-jämkas och rätt infättas, hela landets wål-måga därigenom kan lida och aftynas; som deremot deras rätta förknippning gier både täckt anseende, och margfallig bårnad. I ge-men fördelte de sig tidigt nog i två hufwud-stammar, *Lands-och Stads-Hushållningen*, af hwilka hwardera har sina lårskilta fyflor, som antingen helt och håldne höra den til, eller ock hos den andra allenast få wara et biwårck; men som tillika få kår-ligt omfamna hwarannan, at en alltid under-stödjer och ophjelper den andra. Stads-manna handteringen består förnåmligast där-uti, at förådla jordens afkastning, och få-ta den i rörelse, at skaffa det öfverflödiga ut, och däremot inhämta andra til nytta och beqwåmlighet tjänande waror. Här hafver alltså handeln och handslögder sit rätta låte, hvilka fordra åtskilliga rättighe-ter,

ter, som Landtmannen icke behöfwer, hwar-
 jehanda inrättningar, Collegier och Sällska-
 per, under nödig styrtel och strängare po-
 litie opfikt. Och som Ståderne således äro
 nödige medel til menniskioflåktets uppe-
 hållande, beqwåmlighet och säkerhet, så må-
 ste deras anläggande wara ibland de äld-
 sta menniskliga opfinnelser. Ofs möta ock
 redan för syndafloden spår däråf, och där-
 efter begynte både *Sems* och *Chams* afkom-
 na at bygga sina Städer. Man kan ock
 nåppeligen begripa, at något Folk warit
 så oförståndigt, och aldeles förkastat en til
 sin wålfärd så uppenbart tjånande sak, utom
 hvilken samhället swårligen kan begå sig.
 Därföre, ehuruwål någre fornkrifware på-
 stå, at de gamla *Scyther*, som fordom in-
 nehade hela nord-östra delen af *Europen*
 och *Asien*, icke wårdat sig om Ståders up-
 byggande; så kan dock detta föregifwan-
 de så mycket mindre åga bestånd, som an-
 dre rätt så trowårdige gamle häfdetknare
 namngifwa åtskilliga deras städer; och som
 en och annan ännu i vår tid, i yttersta
 delen af *Ryskland* och det angräntsfande
Tartariet, som tros wara de gamle *Scy-
 thers* Fådernesland, sedt däråf tydelige
 qwarleswor och lämningar. De förre må-
 ste altså tala i jämförelse emot de *Roma-
 res* och *Grækers* präktiga Städer. Sådane
 woro icke *Scythernes*. Utan här bodde,
 i stället för prakt och yppighet, den gam-

la enfaldigheten. De woro orter, där flere Familier under wijs styrelse til nåringens säkerhet och befordran bodde tilhopa, där bytet af deras waror, och kóp och salu med in- och utlånskom skedde, och hwilka platser til åfwentys med plankwårk, förhuggningar, eller opkastade wallar och grafwar, i stället för stenvurar, warit omgifne. Desse borgerlige samhållen woro ock fria, utan den ordning, drift och fullkomlighet, som i senare tider. At nu Åbo warit en sådan Kóp-Stad för våra första i landet komna Fäder, tyckes bestyrkas därigenom, at den är urgammal, och at om des första anläggande ej et spår finnes. Så har ock ortens beqwåma belågenhet til rörelse åt lands och siösidan kunnat låcka dem, at här fästa sate. Denne gissningens sannolikhet synes ock befastas genom Stadens Finska namn *Turcu*, som betyder *Torg*; hwilka slags namn, som de äro de enfaldigaste, så äro de ock gemenligen de äldste. Man bör icke heller förtiga, det *Öfverst-Lieutenant* STRALENBERG berättar, at hos *Tartarerne Turuia* och *Tura*, af ordet *Turr*, *stadna*, *stå stilla*, ännu bemärker en Hufwudstad och Residence. Min affikt tillåter mig icke, at gå längre i denne och dylike betraktelser. De gamle finske Konungarne, om hwilka sagorne här och där förmåla, torde wål altså här och i någden haft sina låten. Utom desse och andre så-

dane

dane giftsningar kunna wi intet framföra om Stadens första ålder. Och så urminnes des födelse år, så okänd år ock des ungdom och tilväxande.

§. 3.

I de senare tider, då et, ehuruwål i början mycket matt historiskt lius tager wid, år bekant, at denna delen af Finland blifvit genom *Kung ERIC den Heliges* wapn underkufwad, och genom hans samt Biskop *HENRICS* omsfång Christendomen här införd. Någon tid derefter år *St. Mariæ* eller *Råndåmåki Kyrka* upbygd til Biskopsdom och fåte. Uppå denne udd af twänne sammanflytande åar, *Aura* och *Wåbejoki*, war ock då sielfva Staden belågen, hwaraf den förmodeligen fått sit Swenska namn *Åbo*. I sednare tider år den en fiårdings wåg längre nedflyttad; men det icke för watnets aftagandes skull, som klarligen skönjes deraf, at Slottet, som ock, i synnerhet til sin inre och närmare mot fiön belågne gråstens bygnad, år ofgamalt, och äldre än alla våra häfder, samt anlagt wid sielfva åmunnen, så at det på tre sidor med watn omgifwes, ännu har så nära granenskap med fiön, at därifrån, wid medelmåttig watnhögd, til utanwårket på östra sidan, icke år mer än 8. alnars distance wid pass, och åger detta en knapp alns större högd än watnet nu har; men på sö-

dra fidan til sielfwa Slotsfoten år föga längre, och allenast 7. qwarters högd. Wid opfiö beståkas dessa grundwalär ånnu i dag. Men denne flyttning år derföre företagen, at *Aura* å, som igenomflyter och delar Staden, och tillika gör skilnaden emellan *Södre* och *Norre Finland*, med det mykna grummel och dy den af sin lösa botn med sig förer, ståndigt gör inloppet grundare, så at ock nu i desse år et präme- och mudderwårk til Slots-fiårdens renande måst inrättas, hwarom längre fram. Hwarföre, i synnerhet då större fartyg begynt brukas, denna flyttning funnits nödig. Sedermera, wid år 1300, anlades och fullkomnades den nu warande präktiga Domkyrkan, som sedermera, tid efter annan, blifwit utwidgad och beprydd. Om hwars bygnad och lösören, som ock om de kloster här warit i Påfwedömmet, och mera sådant, jag icke hinner tala. De därpå följande tidens öden, huru 1528. den rena Evangeliska läran, genom *Glorwyrdigste Konung* GUSTAFS försårg här fått intråde; huru här Herredagar blifwit hålne och mynt slagne, så wida här en lång tid bortåt warit yppersta myntet nåst *Stockholm*; huru denna staden ofta blifwit af eld, fiende, swård, pest, hunger och flödwatn hemlökt, med mera, går jag ock med flit förbi, som icke egenteligen hörande til mit ändamål, och det så mycket helre, som alt sådant

sådant intil år 1700. i ofwannämde *Biskop*
JUSLENI Disputation finnes noga utfört.
 Ifrån den tiden har vår Stad icke heller
 undgått åtkilliga hemsökelser: 1710. hade
 den af pesten en bedröfvelig gåst, som bort-
 ryckte 2000. des inwånare. Ifrån 1714. til
 1721. har den fått smaka Ryfkt öfwerwål-
 de, och åfven 1742. årfara samma öde.
 Twånne gånger har jämwäl elden hållit här
 illa hus; 1728. Petri Pauli dag, då nästan
 halfwa delen af Staden gick i aska, samt
 1738 den 18. Sept. när åskan itände Dom-
 kyrkotornet, och afbrände des samt Scho-
 lans tak, och Academiens Bibliotheque.
 Dessa råta olyckor hafwa ej annat kunnat,
 ån förfåta Staden i et slått tilstånd, så at
 den flere resor tid efter annan måst oplif-
 was ur sit grus, och giöra likfom en hel
 ny begynnelse til sin handel och rörelse.
 At anföra alla Stadens tid efter annan und-
 fångne Privilegier, blefwe ock för widlöf-
 tigt. De ålste åro länge sedan förlorade.
 Innehållet af de förnämste i behåll waran-
 de torde skönjas af följande beskrifning.
 Det allena kan man icke obemålt lämna,
 at *Konung JOHAN III. i sine privilegier*
för Åbo Stad, af Stockholm den 8. Aug.
 1596. förmåler, at des åldre bref och re-
 gister blifwit borta i elden, den tid Åbo
 senast opbran. De oprepas alltså här, och
 Stadens rör och omågor utmärkas. Hans
 Maj:t pröfwar ock rådeligit och nyttigt,

at ehuruwål Stadens belågenhet icke är sådan, at där kunde anläggas någon rätt fåstning, så skulle dock omkring Staden opfattas en mur, 4. famnar hög och 4. alnar tjock, hvilken skulle begynnas wid wårdberget med en fast rundel; därnåst på qwarnberget, också med en fast rundel, jämwäl en dylik på stora wasserberget, och med muren skulle fullföljas emellan dessa berg, och så twårt ned uti åen. Innan för denna Stadsmur skulle alt byggas med stenhus, men utom, både nordan åen och sunnan, hvad byggningar de sielfwa wille. Så befaller ock, at för Finska församlingen en Kyrka skulle opbyggas, där som bästa lågenheten wore, så stor som Wårfru-kyrka. Til understöd låfwades Staden 5. års frihet och annan hielp. Men alt detta har, för de mellankomne bullerlamma tidernas skull, icke kommit til någon wärkställighet. Den höga Domkyrkogårdsmuren på södra sidan, som med sina gluggar, gånger och waktorn å ingångarne, tyckes likna et försvars-wärk, måste ock, efter alt utseende, wara långt tilförene oprest.

§. 4.

I äldre tider har denna Stad warit mycket trångre och oordentligare bygd, än den nu är. Tomterne woro då så små, at 3 å 4 slika nu kunna af en ågare innehafwas.

Gator-

Gatorne woro ock smale och ogine. Derföre har fordom Riksdrotfen och General-Gouverneuren i Finland Grefve PEHR BRAHE, til förekommande af eldsfkador, och at gifwa Staden behageligare fkick, den med nytt utrymme försedt, utwidgat och förbättrat. Han tilbytte Staden 1640 *Mättälå* och *Huikoila* hemmans ågor af Herrar BOYARNE, hwarigenom Stadens längd norr om åen emot Slottet 900 alnar tilwäxte, så at tullbomen då blef söder om Hospitals Kyrkogården, där en brunn finnes, och en gränd til åen nedlöper. 1651 åter inrymde han Staden en plats, och, för de tilstötande bergens skull, smal längd, af 1150 alnar närmare åt Slottet, som ännu kallas Slotslundan, til Slotsgrinden; han befalte ock tillika, at de å Aningais-backen boende skulle sig åfwen hit til Slotsvägen flytta. Desse twänne således tilökte stycken heta nu Nyitaden, och den där belägne Hospitals Kyrkan kallas Nykyrkan. På andra eller östra sidan om åen utwidgades åfwen Staden så, at det swarar emot ofwanäkrefne tilökte platser, därigenom, at de fingo intaga så långt stycke af *Sotalais* ågor och til *Heikilå* Ladugårds ångar. Denne trakt är dock icke blefwen rätt bebyggd, utan finnes här nu Stadens Tegelfäl, hwarwid 1 Måstare med 9 drångar slå årligen wid pass 60000 stycken goda tegel, bleket, samt Stadens Skeps-hwarf, som dock nu på några år ej är brukat

kat. At de af ålder wårdsloft bygde hus och inrättade gator måtte blifwa ordenteligare, befalte samma stora Hushållare åfwen 1651 den 28 Junii Magistraten, at efter Ingenieuren HANS HANSSONS fattade Charta, genom refning den regulera, och de inwånare, som hade därigenom bekåstnad, fingo 3. års frihet för Mantals - och Bakungs penningarne, samt af Magistraten förlåkring om tilgift på 6 års tomtören och dagswårcken i 3 år. Således åro de förnåmste nu warande gator wordne inrättade. Ofwer alla dessa General - Gouverneuren BRAHES här gjorde berömmeliga anstalter, har Hennes Kongl. Maj:t Drottning CHRISTINA, samt Rikfens Råd och Stånder, wid Riksdagen 1650, förklararat nöje och wålbehag, och tillika förlåkrat, at, sedan det föregående med Stadsens reglerande blifwit fullgiordt, ikulle den ock få intaga en del af Biskops - åkern norr om Kyrkan, ifrån den Biskops twårgatan, som af ålder blifwit kallad Helige Andes grånd; hwaruti ock Staden blef 1652 af då warande Landshöfdingen inrymd. Så at den nu på norra ändan är, å ömse sidor om åen, lika lång; öster åt med wackra hus och gårdar, men norr åt med bodar, bebygdt. Stadens hela längd är nu öster om åen 4040 alnar, men norr och wåster 4500. Bredden är mycket olika, men twårt öfwer Staden, ifrån Få - in til Aningais - Tullporten, gör den 2450 alnar.

§. 5.

Oaktad Stadens forna trångsel, war den i de äldre tider om ej folkrikare, dock i starkare nåring och rörelse, än i de senare. Til Stadens då warande flor bidrog i synnerhet den Osterbotniske handeln, som war denne Staden underlagd, och hwarifrån ymnige retour-waror, af tråwårke och tiära, stodo at århållas. Däraf hånde, at åtskillige enkylte då kunde åga 4 å 5 skepp, andre åter del i få många, och få widare. Men få galt ock refan ibland icke långre, än ibland til Holland, och måst til Tyika Ståderne, hwarifrån de fastaste Handlande, hår då funnos, woro bórdige, hwilka dår affatte sina waror, delte winsten med sine Landsmån, och togo ur andra eller tredie handen, hwad de behöfde. Inrikes rörelsen war ock då för dem friare och mindre regelbunden, så wida de med sina skutor fingo fara til Upståderne i Målaren, och Allmogens Seglation då icke stråkte sig så widt, som i senare tider. Men sedan i bemålte Province Osterbotn, flere Upståder blifwit inråttade, samt igenom Tiäru-Compagniets anläggande, denne handel blef hådandragen, tog utlånika rörelsen ansenligen af, emedan de närmare hitbelågne orter ringa utskepningswaror åga, samt få eller inga fågwårk då woro inråttade. Dock hade de ännu sedan någon tid sine frimarknader dår uppe i Ståderne, och i synnerhet i Salohamn i Salo Sokn i norre

norre, samt i Pedersö hamn och Soken i födra Probsteriet. Staden har wäl sedan flere gånger anhållit, at Österbotnske handeln åter kunde blifwa hit restringerad; men denne begäran är, som andre Städer til præjudice ländande, worden aflagen, och där- emot Borgerskapet befalt, at wara omtänkt på andre loflige och practicable näringsmedel, som icke allenast bestå uti tilförfel af Landtmannens afwel, utan ock i allehanda redlige Handtwärk, god Politie och hålsamma ordningars handhafwande och execution. Hwarjemte dem lof gifwes, at derhån bearbeta, at Österbotnske Städerne finge lust, at med sit gods sig til dem förfoga, och det här föryttra. Se *Kongl. Maj:ts Nådige Swar på Åbo Stads Fullmäktiges Postulater, gifwit den 2 Decemb. 1643.* Icke ringa bidrog det heller til handelens förminskning, at en stor del af landet här ikring blef bort förlånt, hwarigenom råntorne icke kommo til torgs eller salu, utan gingo Staden förbi til andra orter. Olyckeliga brander och ofreds tider hafwa ock gjort sit til wid rörelsens förswagande.

§. 6.

Åbo Stad, som är belägen under 60 gr. 28 m. Polhögd, äger af ålder stapel-rättighet, och är ibland Swearikes Städer i ordning den ottonde. Den indelas nu i 6 qvarter, hwar af 3 ligga på öster sidan af åen: Kyrko-Måttjärwi och Klöster-qvarteren, tre afwen

på wåstra, norre och södre qwarteren, samt Nyftaden. De många publicque Bygningarne tillägga Staden icke ringa prydnad: som Domkyrkan, af 300 fots längd, 127 fots bredd, samt i högden til sielfwa röstet 150 fot. Men det prydelige 1685 upbyggde tornet, som stråkte sig til 300 fots högd, och som ofwan förmålt år, 1738 afbran, har icke ännu förmått upresa sig. Dock åga klockorne och såjarwårket här oppe sit rum. Denna Kyrka betiena Swenska och Finska Dom-Församlingarne sig af, och underhålles Gudstiensten i den förra af Domprobsten, twänne Capellaner och Adjuncti Archipræpositi; i den senare af Kyrkoherden med 3 Capellaner. Denna Kyrka omgifwes af Academie-Huset, des Bibliotheque, gamla Scholan, som til Anatomie-Sal är gifwen och destinerad, samt nu warande Dom-Scholan, som tilförene warit Gymnassii Hus, innan Academien uprättades. Här informeras en talrik ungdom af 8 Lärare, utom Directore Cantus. Ej långt ifrån Domkyrkan är ock Landshöfdingsätet belägit, med Lands-Cancelliet och Contoiret. Midt wid stora torget, utom hwilket et annat finnes in wid Kyrkan, och det tredie på Stadens norra sida, möter Kongl. Hofrätts-Huset, som under förra Ryska wäldet afbran, samt genom omild medfart och taklösa förderfwades, och därför merendels ifrån understa wåningen och bod-

bodhwalfwen med bättre afdelning och prydeligare än förr, 1723 och 24 år wordet åter upbyggt. I förstone, 1636, anlades denne Kungl. Rätts låte i Norr-qwarteret, näst intil Stadsbron, som sammanfogar des 2:ne delar, i de så kallade Pippingske eller nu mera Cretalenske hulet, som sedermera til framledne Assessoren Herr OLOF WALLENSTIERNA den äldre, för des fordran hos Cronan, afstods. Wid östra ändan af detta torg ligger Stadsens Rådstugu, ock af stenbyggnad, med et täckt torn, som innesluter et nytt urwark med wisare på fyra sidor och timklocka. Denna upbygdes å nyo och utwidgades 1733, sedan den förre för sin ålder war til grunden nedrifven. Näst intil detta Rådhus står Corps de gardet, hwaruti hålles regulier stads och brandwakt så natt som dag. Denne stads-wakt inrättades 1729. i stället för den där intil brukeliga borgare nattwakten, och består af 3. Officerare, 3. Corporaler, 3. Trumslagare, samt 30 gemena, försedde med wis lön, öfwer- och undergewår, samt liverie, som de bekomma hwart tredie år. Desserum hafwa tilförne warit Auctions-kammare, som nu i nedre våningen af Rådstugun, jämte stadsens källare, finnes. Så är ock wid detta torg stadsens packhus belågit, 1725. af des publique medel upbyggt, samt et wåghus med Accis-Rätts Cammare ofwan uppå, jämwal i de första åren efter frids-

fridsflutet på sit förra ställe opbygde. Strax härwid år Rasp-och Spinnhufet, til hwilkets inrättande och wid makt hållande Hans Kungl. Maj:t wid 1734. års Riksdag förordnat en drågelig afgift å wissa waror i detta Storfurstendöme eller alla deis Städer. I Måtåjårfwi år et nytt handqwarns-hus, och wid klöstergat-åndan affides står Stadens Bryggghus med Kólnor, 1730. å nyo af trä opbygdt. På norra sidan om åen, icke långt ifrån broen, där Kópman JOACHIM WITTFOTS hus nu år belågit, har fordom stådt en Kyrka, Helige Andes Kyrka kallad, af hwars förfalna murar fal. Herr Grefve BRAHE tillåtit Staden taga tegel til sit Packhus opbyggande. Nu möter här Presidents-hufet, som fordom warit Herrar KURCKAR tilhörigt. Detta ruinerades helt och hållit under förra Ryska wäldet, och år sedan med publique medel afgrunden opbygdt, samt blef 1732 färdigt. Långre ned i den förr omrörde Nystaden ligger Hospitals eller St. Michaëlis Kyrkan, inaugurerad 1677. den 9 Octob. jämte Fattig-och Präst-husen, alt af trä-bygnad. Et annat Hospital låg tilförene på andra sidan om åen, som sedan skal wara flyttadt til Siäló i Nagu Soku, där dårar och besmittrade underhållas. Stadens nu warande Fattighus år 1696. allernådigst försedt med wifs stat för 40. personer, hwartil 50. tunnor spanmål af kyrko-tionden blifwit anslagne,

jämte armböffe-medel och håfpenningar från domkyrkan, inlösningss penningar, utom andre små inkomster, samt hwad förårings wis inflyta kan. I synnerhet har framledne Commissarien HANS WITTFOT, genom hwars frikostighet och anstalt jämwäl Domkyrkan kåstbar prydnad och skrud tilflutit, genom testamenterlig disposition 1732. den 3. Martii förårt 10000. Daler kopp:mt. hwilkas ränta ewårdeligen skal användas til dessa fattigas bästa. Långre emot Slottet möter Slots-Prästegården, med Crono-medel 1734. måstendels å nyo opfatt med träbyggnad. Slots-Predikanten förrättar i Slotskyrkan hwar Helgedag Finsk och som oftast Swensk Gudstiånst, för Slots-betjånte, de Staden widliggande Ladugårdars, stor-och Lill-Heikilås som Runfala folk, Militie-wakten och fångarne. Och som Stadens hamn år här inwid, år här om sommaren jämwäl af siöfarande en tåmmelig församling. Den närmare och omständeligare beskrifning detta Slott ikulle förtiåna, nödgas jag lämna androm. Af private stenhus finnas här nu 76, dels sedan förra Fredsflutet reparerade, dels å nyo opbygde, inberåknade dem, som allenast stenbodar och hwalf åga. Inemot dubbelt så många stenbyggnader hafwa här warit för Ryska infallet 1713, men de blefwo då förstörde, och teglen bårtförde. De öfrige gårdarne, 724 til antalet, åro af träbyggnad, til en del med

med anfenlige rödfärgade hus anlagde, hwar med efter styrka och förmåga årligen fortfares, så at Staden får alt bättre skick och anseende. Wid pafs 30 för förra fiendligheten bygde tomter, i Söderqwarteret och Nyftaden, stå ånnu antingen öde, eller nyttjas til kryddgårds- och åkerplatser, hwilka dock, när Fabriquerne efterhand mera tiltaga, noga komma til måtto. I Staden finnes 14. breda, och liusa, alla försvarligen stenlagda gator, utom en hop tvårgator och gränder. Staden omgifwes med staquete, och pålwärk af trä, samt har 5 Tullar, Tawast, Muldawieru, Aningais, Fåå och Siøbomen. Til ytterligare oplysning öfwer Stadens belägenhet, hade jag önskat kunna bifoga dess Charta och grundritning, men icke funnit någon nyare, än en Landtmätaren MAGNUS BERGMANS, af år 1710. af hwilken, som Staden sedan undergått åtskillig förändring, jag icke kunnat mig betiäna.

§. 7.

At weta folkets antal, icke allenast i et helt Land och Rike, utan ock i enskylte bolag och samhällen, har margfallig nytta med sig, och optänder ljus i många omständigheter, utom hwilket man, wid hwarje-handa författningar, skulle famla i mörkret. Wi wilje altså, sedan wi besett bygnaden och husen, wända oss til inwånarena, och

innan de fördelas i sine färskilte näringsfång, först å daga lägga deras antal. I en så angelågen sak har man hårtills måst behielpa sig med giftsningar, bygde antingen på private husens antal, eller mantals-långderne, eller kyrkoböckerne. Wi behöfwa icke nu mera gå så öwiffa wägar, och kan wara nog af at nämna, det private husen och gårdarne, åro, efter föreg. §. wid pafs 800, samt at i mantals-långden för år 1748. finnas uptagne 3050. och för innewarande år 1749. 3174. personer, undantagne de til Academien hörande. Af hwilka de, som i denna långd optagas böra, detta år åro 162. Kyrkoböckerne, och de i dem förekommande optekningar på födda och döda, förtiåna nogare opmärksamhet. Då man flår tilhopa de födde och döde här i Åbo för de 10. nåst förflutne åren, eller ifrån och med 1739. til och med 1748. och giör deraf et medel-tal, förhålla sig årligen de förra til de senare som 213. til 230. Hwilket förhållande tyckes besanna de utomlands gjorde anmärkningar, at i städerne icke allenast flere hådankallas ån på landet, utan at ock i somlige flere dö ån födas. Orsakerne til större dödélighet i Städerne ån på landsbygden, kunna wara: en yppigare och håltan mera förstörande lefnads art, flere siukdomar ån landtmännens wet af; at smittor dår lättare kunna utbreda sig; flere tilfällen til starka

finnes

finnes röreller; den i lynnnerhet trångbodda och låglånta städer åtföljande stank och utdunstning, at förtiga flera dylika. Hwad i lynnnerhet Åbo angår, så tyckes des låga och inomberg och högder på alla sidor inneflutna belågenhet, des brist på godt watern, och des, oakad all använd fyllning, ånnu sumpige och kiärraktige del, Måtåjårwi, icke låtta den i de fundaste Städernas antal; ehuru naturen nedlagt låkedom i den Staden widliggande Cuppis furbrunn, och konsten, i et wålförledt Apotheque, som af min k. Fader underhålles. Men, det anförda ocktat, då wi på förbemålte fått tagge de föddas och dödas antal 10. år längre tillbaka, eller från 1729 til 1738. förhålla sig de förra til desse som 176. til 170. hwaraf skönjes, at Staden icke allenast sedan den tiden i folkrikhet antenligen tiltagit, utan ock, at des egna afföda år något större än afgangen. Men at icke så förwetter de 10. sidsta åren, hårrörer förnämligast af den 1740. grasserande rödloten, samt de 1747. i swang gående kopporne; hwilka giort, at både desse åren wid pass dubbelt flere dödt, än eljest wanligt år. Jag skulle gärna, at blifwa desto wiffare om födelse-långdernes förhållande til döds-registerne, samt at tillika finna Stadens småningom skedde tilwåxt i folkrikhet, gå ånnu längre tillbaka; men för den då emottagande Ryska öfverwålds tiden, saknas antingen

kyrkoböckerne, eller åro de intet påliteliga. Af de uppå *Hans Kungl. Maj:ts Allernådigste befallning af den 10. Nov. förledit år*, genom Prästerikamet oprättade förteckningar öfwer folket, finner man, at Inwånarens antal år här wid pås 6700. Hwaraf altfå, efter antalet på döda för sista året 1748, som war 226, årligen wid lag hwar trettionde undergår dödlighetens lag. Hwilket stämmer tilhopa med utlänningarnas observation, at i medelmåttige Städer, där wår Stad kan hafwa rum, dör årligen hwar 30. i de stora och folkrika hwar 25te à 28. men i de största, som London och Paris, hwar 20:de à 23:dte. Man hade dock förmodat mindre dödelighet hos oss än dem, i anseende til wårt lands större hälsoförsamhet, hwilket ock wåre öfrige Städer torde snart utwisa. Til at kunna jämföra Stadens förhållande i denna delen emot närmaste landsbygden, så lät oss anse den Staden widliggande *St. Marie Sökn.* Här åro inalles nu 1540, personer, och förhålla sig de födde til de döde, de förra 10. åren ifrån 1729. til 1738. som 54. til 34. och för de närmaste som 52. til 41. Märkeligit är, at dödeligheten utöfwar här sit wälde på olika sätt; ty wid Moderkyrkan, hwars gårdar ligga på öfne fält eller holmar när til Staden, är årligen afgången icke synnerligen mindre än innom Tullportarne, nämligen til hwar 32; men wid Capellet, som

som äger ikogrikare belägenhet, dör årligen nåppeligen hwar 60:de, som här ock finnas i proportion flere ålderstegne, än wid Moderkyrkan.

§. 8.

Här i Staden finnes den *Högloflige Kungl. Häfrätten* öfwer Storförstendömet Finland, samt en *Kungl. Academie*, hwilka ansefliga wårk, med sina Ledamöter, Betiåning och den wid dem sig uppehållande och förkofrande ungdomen, til Stadens anseende och folkrikhet icke ringa bidraga. Så är ock denna ort beprydd med *Landsböfdinge-säte*, *Biskops-stol* och *Consistorium Ecclesiasticum*, hwilka fyra förnämsta Åmbeten, med hwilka Staden är omgifwen, efter någras tanka, beteknas i dess Sigill genom 4 liljor eller rosor, som stå i kring et A. med Munkstyl. Men emedan detta Sigill röjer, at det i Påfwedömet blifwit wedertagit, och altså förån fläste delen af desse Åmbeten blifwit inråttade; tyckes den gifsningen wara troligare, at dessa liljor eller rosor blifwit hit flyttade ur hela Stor-Furstendömet wapn, hwars krönta Lejon med nie rosor omkring beprydes. Den wålloflige *Magistraten* har i åldre tider warit talrikare än nu, och wid slutet af 15:de samt början af 16:de Seculo bestått af 4. Borgmästare och 9. Rådman; sedan, midt i nästnämde hundrade-års tid,

då handelen här, som nyfs nämdes, förswagades, af 3. Borgmästare och 8. Rådman. Nu allenast af twänne, nemligen Justitie-och Politie-Borgmästare och 5 Rådman, utom Præses i Kåmnens-Rätten, en Secreterare och en Notarius. Kåmnens-Rätten beklåda, utom bemålte Præses, twänne qvartaliter af Magistraten dit förordnade Borgare. Utom des fins här i Staden Hall-Accis-Siötulls-Påst-och Åmbets-Rätter, så at, näst Stockholm, ingen Stad i Riket finnes, där flere Stater och Jurisdictioner äro än i denne. Til öfwerflöd bö ock här åtkillige andre Stånds-personer, hvarigenom wacker rörelse och nåring de Handlande och Borgerskapet tilflyter.

§. 9.

Men hwad Stadsens egenteliga wärf och hantering angår, så är Borgerskapet fördelt i 3. Societeter: det så kallade *Svenska Borgerskapet*, det *Finska* och *Handtwärkare*. De förste äro måst alle infödde Finnar, ånskiönt til extraction antingen Svenske eller Finske, eller ock Tyfkar, i synnerhet Lybeckare och Skottar, som i gamla tider, då wår handel war i utlåningarnas händer, hade här sin Seglations och Handels-frihet; af hwilka en del fatt sig ned, och afkomna lämnat. Denna Societet äger utrikes handeln, har hårtills i synnerhet welat förbehålla sig den förmån at hand-

handla i öppna bodar; af hwilka 40. här nu kunna råkna, nemligen 6. à 7. klådes-och fiden-bodar, åfwen få många kryddbodar; de öfrige förnämligast drifwande Win, Salt, Järn, Tobaks och Spanmåls handel; ehuruwäl en hwar något af hwarje handelswara härtils til förytttrande ågt, lå wida den här flere refor föreslagne och påyrkade handels repartition icke ännu kunnat komma til wärkställighet. En sådan ikilnad i handeln finner jag wara redan af *Drotning CHRISTINA* anbefalt. Se *Kungl. Maj:ts nådige Swar öfwer Borgerskapet i Åbo Postulater, gifwit Nyköping d. 26. Febr. 1640.* Hwaruti Borgerskapet förestålles, at närmare handels fördelning, fårdeles i Stapelstäderna, gör, at mycket folk kan bo i Staden, ingen hindra den andras nåring, och hwar hafwa tilfälle, at båttra godset och warorne, at således däråf bättre bårkning kan wåxa. Den andra Societeten, eller det Finska Borgerskapet, handlar åfwen på marknaderne och hemma i sina hus med något Salt, Järn, och Tobak, samt något sårre och gröfre så kalladt bond-kram til warornes förwåxling med Almogen, dock förnämligast med Spanmål, Bolkap, Victualier och Hökeriwaror samt tråwårke; idka inrikes seglation, och lärfts tilwårkningar. En del få ock nåra sig med brygd och brännande, krögeri, med mera. De förstnämde hand-

lande åro til 40. á 50. stundom öfwer och stundom dårunder, alt som dödsfall tima och inkomsten kan hända, af dem som sina år hos denna Classen wål uttiánt; efter *Handels-Reglementet af år 1734*. Desse senares antal stiger merendels til 110, högre eller mindre, som afgången och omständigheterna sig yppa.

§. 10.

Utrikes handelsns förra öden åro §. 5. kårteligen omrörde. Sedan 1721 års Fredsflut måktade Borgeríkapet i början icke mera, ån at, efter gamla wiset, hafwa då och då par eller 3 mindre skepp i gång til Lybeck eller Amsterdam. Sedermera 1732 begynte några utkicka et större skepp til Portugal och Medelhafwet, och dåruppå 1736 et mindre. Hwaraf då nyttan straxt spordes, och i synnerhet priset på faltet lättades, blewo de sorgfällige, at få flere skepp i gång; hwarmed de nu mera så långt hunnit, at Staden åger til utrikes Seglation 7 skepp af fårkilt storlek, ifrån 280 och til 60 låsters drågt, sedan 2 af dem i förledit år, det ena af 190, det andra af 90 låster, blifwit förlorade. Copvardie-Manskapet bestiger til 150 Man, med Skeppare och Styrman inberåknade. Af desse finnes 18 hår bofaste, och utom dem 30 gifte hårstådes. Hårifrån utskeppas til utrikes orter åtskillige sorter gran-och furubråder, något tiåra, och under-

dertiden något stångjärn och järnsmide, som fourneras af 3:ne Järnbruk, belågne 5 à 9 mil härifrån, hwilkas tilwårkning dock måst til Stockholm öfwerfändes, så wida de Handlande härstädes sällan finna fördel, at wara deras afnåmare til någon myckenhet. Men införseln består förnämligast uti salt, hwaraf 10 à 12000 tunnor årligen skal här i Staden requireras: därnäst i winer, til 200 à 220 åmar, samt i Tobaksblader til Fabriquens behof, 100 à 120000 R . Desutan åtgår här en anseelig myckenhet med Kramwaror och Spetzerier, som dock til måste delen från Stockholm hit öfwerhåmtas. Då man håremot jämförer, hwad *Sawary*, i sin *Parfait Negotiant II. partie* 1676, berättar om införseln til Sverige från Frankriket, at näml. 1000 *fat Franska winer kan gå i hela Riket åt*, 100 *ankare Franskt brånwin, åfwen så mycket winättika, 2000 ris papper, som warit nog af för hela Landet, sidentyg för Håfwet, frukt, salt och något Kramare-waror; lårer lätt wisa sig, at consumption af dessa ting sedan anseeligen stigit. Så wida Herrar Handlande dessa år funnit bäst sin räkning därwid, at låta sina skepp löpa under frakter, och altså få fartyg utgåt eller hemkommit, utan hafwa emedlertid, hwad af utrikes waror behöfts, de antingen förut warit förfedde med, eller från Stockholm öfwerkomma låtit, så är jag icke i stånd,*

at

at efter min önskan närmare kunna wid handen gifwa de nästa årens utrikes handel. Denne sommar, med de återkommande skeppen, af hwilka en del ännu i höst hemwäntes, har redan hit anlåndt, utom många andra waror, 6680 tunnor salt, 346 $\frac{1}{4}$ ris diverse forter papper, 44133 ℥ tobaksblader, 8950 ℥ rusin, samt en wacker quantitet winer. Så äro ock från Stockholm 1407 tunnor salt, 5294 ℥ socker, utom mycket annat, hit öfverkomne.

§. II.

Den inrikes handeln drifwes måst på Stockholm, dit i synnerhet spanmål, victualie-perfedlar, och en anseelig myckenhet lärft, öfverföres, hwad nämligen til Stadens eget behof icke åtgår, eller af råg och korn til Skår-Allmogens lifs-uppehälle här förfäljes. Härtil, samt til nödige warors återhåmtande, finnes nu ej mer, än 9 å 10 fartyg och skutor, i stället för 15 å 20 fartyg förut warit i gång, sedan brist och owanlig dyrhet å warorne, i synnerhet efter senaste ofreds-tiden, här yppats. Ibland desse finnes et och annat så belkaffat, at det åfwen til utrikesfeglation kunde nyttias. Men icke många fårkilte Skeppare, Styr-och Båtsmän finnas til desse fartyg, utan de föres måstedels af Borgerikapet sielf, deras Drångar och Passagerare, som derwid äro wane. Spanmåls utförseln til Stockholm stiger

ger wanligen, då GUD wålsignar landet, til 3 à 4000 tunnor och därutöfwer. Kött, flåsk, smör, talg och andre fetalie-waror til mycket olika tunne-och pund-tal, alt som året är til. Lårfts tilwårkningen har här förr stigit til utskieppning å Stockholm årligen öfwer 100000 alnar, med dråll och blaggarn sammanräknat, utom Stadsens egen och Skår-Allmogens förnödenhet, såsom år 1736, 38 och 39. Men i desse senare åren, för linwåxtens mistrefnads ikul, allenast til 60 à 70000 alnar. Dock i detta år har redan til Stockholm med wårrefan blifwit affört 70380 alnar, hälften lårft och hälften blaggarn, utom det ån med sommar- och höstrefan ike kan.

§. 12.

Denna Stadsens Borgeriskap plågar biwiffta 24 Marknads-och Bytes-platser med Allmogen, af hwilka en del åro anseflige, där Oplands Allmogen och Skårmannen med sina waror kunna mötas. Staden åger sielf trenne Marknader, som begynnas den 19 Januarii, den 18 Junii samt den 8 Septemb. Utom den nyligen, genom *Kungl. Resolution af den 6 Aug. 1748.* hitflyttade Nummis marknaden på Fetetisdagen. De förnämsta waror och Landt-producter, som på desse marknader wankas, och des emellan af Allmogen, ofta alt ifrån Carelen och Sawolax, hitföras, åro: spanmål, råg, korn, hwete,

hwete, hafra, miöl, lin, hampa, träwaror och garn, allehanda nåtta och artiga träkåril, som de Letala, Pyhämä och Nykyrko-boer, 6 à 10 mil härifrån, göra; tunnor, som förnämligast i Pöitis Sokn, 3 à 4 mil från Staden, förfärdigas; nåfwer, från Lundo, Pöitis och St. Mårtens Soknar; bast, ringa skinwaror och willebråd, slaktbofskap af större och mindre art, hudar, kött, slåsk, smör, talg; fiskwaror af gåddor, strömming, abbor, fisk, lax, braxen, id, giös, litet torrk, wasbuk och muikromm. Tiära inhämtas från Ruowesi Sokn, samt Kiulo och Säkylå Pastorater, men föga til större ymnighet, än Stadsens inwånare til egna nödtorfter behöfwa. At quantiteten af införseln måtte någorlunda kunna rönas, wil man anföra, at här årligen skal inflyta 18 à 20000 tunnor spanmål, förutan Crono och Academie spanmålen, men at den ifrån Augusti månad förledit år, til sidstledne Martii månad, warit af råg 13963 tunnor, rågmiöl 1771 tunnor, korn 2936 tunnor, malt 2359 tunnor, hafra 235 tunnor, smör 3052 lispund, talg 749 lisp. oxar 555 stycken, kor 704 st. stutar 912, qwigor 821, kalfwar 754, får 616, och så vidare. Däremot har Cronan af spanmål och miöl redan i år ophandlat öfwer 5000 tunnor, utom det, som til Skår-Allmogen kan wara förlådt; och med wårrefan år utikeppat 1625 lispund smör, 505 lisp. talg, och så vidare af victualie-waror.

§. 13.

Dyrheten på dessa waror har på en kårt tid antenligen stigit. I förra Seculo och början af detta, såldes en tunna råg til 6 à 9 daler, et lispund smör och talg til 3 daler, och så vidare annat i proportion. För 10 à 20 år sedan rågen til 12 à 15, smör och talg til 6 à 9 daler; hwarigenom håndt, at Finland då blifwit skattat för et Canaan, hwad lindrigheten at lefwa, och godt pris på åtkilliga waror angår. Men nu mera har denna ört begynt täfla i dyrhet med sielfwa Stockholm; så at, sedan sidsta ofriden och något förut, rågen icke kommit i Borgarens hånnder under 20, 24 à 30 daler tunnan, smör och talg under 12, 16 à 18 daler pundet, m. m. Orfakerne til sådan prisets owanliga resning, som sträcker sig til sielfwa Fastigheterna i Landet, så at man förr kunde köpa et Såteri med den summa, som et Frälsehemman nu kostar, och en gård i Staden med nu årforderlig par års hyra, wore många och för widlöftiga at anföra, men skulle förtiänna sin låtskilda afhandling. De fördela sig antingen i goda och hugneliga: dit man förnämligast kan föra folkets tilwåxt, i synnerhet wid nyttiga slögder i Ståderne, samt en större i landet roullerande penninge-stäck. Eller ock i bedröfwelige och skadelige: dit infallne miswåxts år, en owanlig brist på fodder nu några år bårtåt, med mera böra föras, och i synnerhet den så hår, som annorstådes

tilta-

tiltagande öfverflöden. Denne war wål icke hos våra Fäder aldeles obekant. Huru högt den stigit för 100 år sedan i denna vår Stad, ses af den stadga och inskränkning, som Borgmästare och Råd warit twungne, at dåruti göra 1648 den 4 October, och hwilken General-Gouverneuren och Riksdrotfen Gref BRAHE confirmerat, som Gudelig, skålig och nyttig, samt lag och förfallen god sedwana efterföljande. De klaga dårti, at misbruk med stor och onödigg bekostnad, wid bröllop och slike ölgårder, göres af rika och oförmögna utan åtkilnad; hwarföre de ibland annat stadga, at, når Borgmästare bröllop wil göra, han får biuda 50 par både män och qwinnor, undantagnom Åmbetsmännom; bruka 9 rätter i en anrättning, och skänka hwad slags drycker, som behagas. En Rådman skulle blifwa lofligit, at biuda 45 par, bruka 9 rätter och skänka främmande slags drycker. En förnämlig Borgare eller Handelsman 40 par, 9 rätter, och bruka öl, frankt och spankt win. En Borgare af ringare förmögenhet och de förnämste af Handtwårkare medgifwes, at biuda 30 par, 7 rätter, och skänka finskt öl och frankt win. Gemene Stadfens Inbyggare och oförmögne Åmbetsmän tillåts at biuda 20 par, 5 rätter, men inga andra drycker ån finskt öl. Hwaraf, och det mera, bemålte författning innehåller, skönjes, huru högt misbru-

bruket förut måste hafwa hunnit. Men detta deras öfwerflöd infant sig allenast wid få och besynnerliga tilfällen, och war altfå mindre kånbart och skadeligit, ån når det fått besmitta hela lefnadsarten. Gull, Jøuyeler, Silfwerbolkar, Sammet och Siden, woro ock då hos de förmögnare icke fällsynte; men alt få inråttat, at det kunde gå i arf, och nyttias flere leder igenom.

§. 14.

Nu år tid at följa de från Staden utgående waror ner til des hamn. Denne ligger $\frac{1}{2}$ mil från Staden i Sudwåst wid bechholmen, som så kallas, efter Staden där fordom haft sit tiårufhof och bechbränneri, jämte det hon då som nu åger här sin lastagie-plats för större skepp til utrikes seglation. Närmare ligger sielfwa Slots-fiården, som ock år stadens hamn, där mindre fartyg kunna opkomma. Men som denne fiård, i synnerhet wid åmynningen, grundat sig så, at för några år tillbaka om sommaren, och då siöwarret utlupit nåppeligen lastade 6. å 7. bördings båtar kunnat där framkomma, år denna o-lågenheten igenom en inråttad mudderprån, af 12000. dalers kostnad, och en pålad Canal, hwarwid pålningen och driften årligen ånnu kostar 1500 å 3000 daler, så wida redan afhulpen, at fartyg af 8. fots diuplek där kunna til staden flyta, så at man hop-

pas, det inom få års förlopp här skall wara öppen wåg til 14 à 15 fots diup. Imedlertid op-och nedföras warorne med stora lastbåtar. Denna stadens hamn ligger få wida nog beqwämt, at den år fåker, och belågen i det hörnet, där de twänne Östersjöns wikar, den Norrbotniska och Finiska, sig börja utsträcka och omfamna detta Storfurstendömet, den förra nordan och den senare öster åt. Men, utom den redan omförmålta swårigheten, år här en annan, at den har för sig å alla sidor en lång och swår skår-gård. Skepsleden åt Öresund och utländska orterne går syd-fydwäst ut, igenom Rimito Krampen, Corposström, Utöen, och räknas tillsammans til hafsbandet 12 mil, eljest ock til 15. siömil. Farleden öster ut, eller til de wid *sinu Finnico* belågne städer, går åt Pargasport, Jungfrufund samt Hangöudd wid hafwet, äfven til 12. mil. Til Botniska wiken och de där liggande städer löper leden med små fartyg til 8 á 9 fot från Staden förbi köpmansberget öfwer Kuckarkifwi fiården til Sundet emellan Nådendal och Luonoma, och så widare längs med fasta landet genom Merimasko Sund til Lökön 12 mil. De största fartyg, til 19 a 20 fot, måste fram igenom Utöen förbi Åland til Ålandshaf, och så först til det Norrbotniska. Farleden til Stockholm med småre fartyg och skutor går igenom Rimito-krampen 2

dådan

dådan til Äppleholmen 3 få til Kitus 3 därifrån til Berghamn 1 vidare til Jungfrukår 2 sedan til Sottunga i Åland öfwer wattuskiftet 4. eller tillsammans ungefår 14. wackra milar. De större fartyg taga leden åt Corpström 6 få til Sottunga 8 få vidare til Fliseberg 4 därifrån til Lefund wid Ålands haf 2, tillamman 20. milar.

§. 15.

Til lättande af desse beswårliga segel-
leder, handelens befordran och sjöfartens
säkerhet, har *Hans Kungl. Maj:t* d. 14.
April 1747. i Nåder för godt funnit at be-
falla, det behörige båkar skola blifwa an-
lagde och i stånd fatte få på Båtsgrund wid
Lököen i farwatnet emellan Åbo och Oster-
botn, som på Lefund i reddan emellan Åbo
och Stockholm, samt wid Utöen, til de
utifrån kommande skepps bästa, til hwilka
wirke af de närmaste Crono-ikogarne får
tagas. Tillika har *Hans Maj:t* gifwit Nå-
dig befallning til wederbörande, det Swen-
ska och Finska skären och stränder, i syn-
nerhet farwatnet emellan Åbo och Oster-
botn, samt Corpo och Utöen, bör utpreg-
las, och de där befintelige skår och klip-
por utmärkas. I anseende til detta Åbo in-
lopps och skårgårds särskilte egenskap, som
ock, at watnet stundom utfaller, har jäm-
wål Norra Dykeri-och Bårgnings-Societeten
med Riksdags Fullmäktige från denna Sta-

den så kommit öfwerens, at om något fartyg i detta farwatt eller skårgård skulle förolyckas, eller fastna på grund, utan at därwid något äfwentyr af storm eller siögång kan befaras, Societeten då icke anser en slik händelle för någon sådan strandning, som under *Hans Kungl. Majts* nådiga Förordningar om dykeriet skal begripas, utan må Skepparen eller Redderiet sielfwe med egit folk lägga handen wid lossningen, och skeppets löshielpande eller råddande, utan at til Dykeri-Societeten betala någon afgift.

§. 16.

Til Redderiens betiäning med nödige skepps-reparationer, som ock til större och mindre fartygs bygnad, är här i Staden et Skepshwarf anlagt, kårt för sidsta kriget med egen bekostnad, och drifwes af Dykeri-Commissarien och Skepsbygmästaren H. ROBERT FITHIE, sedan Rederi-interessenterne låtit förfalla det andra skepshwarfet, som nämdes §. 4, så wida de därwid icke funno sin räkning. Årligen bygdes här åtminstone et Fartyg på cravel, utom små Jakter och Slupar. Ek-och klinkertfartyg bygges här icke. Bemålte Commissarie har härwid århållit *Höglofl. Commerce-Collegii Privilegium* af den 13. Julii 1747. at hålla och ikydda så många arbetare som därtil kunna ärfordras, af hwilka

ka ingen får, utan behörig plikt, bårtläckas eller affspännig giöras, icke heller från arbetet, utan sin principals samtycke, annorstädes sig begifwa. Härwid brukas nu 38. man ståndigt. Han har ock fått tilstånd, at, för den brist här på orten är af årfordeligit tågwerk, inrätta och nyttra en enkelt rep-flagare-ban. Detta hwarf måste ikaffa sig warke, det mindre 3 à 4 mil, och det gröfre 8 à 9 mil oppe ifrån landet, men således 10 mil och längre ifrån.

§. 17.

Handtwärkarena giöra den tredie och manstarkaste Societeten i denna Staden. Med handflögderne måste här i Staden tilförene hafwa varit slått bestått, så wida Glorwördigt i Åminnelse *Konung* GUSTAV ADOLPH från Helsingfors den 8. Feb. 1616. befaller wid ansvar Borgmästare och Råd, at anskaffa nödtorftige Åmbetsmän, at de, som i Staden eller på landet bo, kunde få, när så omtränger, det de behöfwa; som besynnerligen Skråddare, Skomakare, Klen-och Grof-Smeder, Snickare, Swarfware, Gullsmeder, Bagare, Slaktare och andra sådane de aldranödigste och outhäligaste giärningsmän. Denna befallning hade det eftertryck, at et och annat åmbete redan 1625, kunde få sina skråordningar. Men efter de fleste handtwärken ändå ej hade sådant fortgående som wäl

hade bordt, stadfäste på Kungl. Maj:ts wägnar och til dess widare nådiga behag 1640. den 2. Maji General-Gouverneuren Grefwe BRAHE et general Gille, som Magistraten til Politions bättre styrko och fortlättande oprånt och opråttat, hwari alle handtwärkare, både de, som redan kunde hafwa sine fårdeles gillen och skrän, som ock de til åmbetet swagare, skulle wara inneslutne, dock hwart och et åmbete sin enskylte åmbets rättighet oförkrånt och förbehållen; och där alla åmbets sakers controversier och twister decideras och afhielpas skulle. Til dess heder och bättre anseende tillades detta Gille icke allenast åtskillige immuniteter och privilegier, ibland annat, at appellationerne därifrån skulle ske til sielfwa Rådstugan, utan det auctoriserades ock med sit eget wissa Secret och infegel, hwari skulle föras och brukas twånne nakota menniskioarmar och händer, korswis öfwer hwarandra, och med band tillsammans bundna, ståendes uti en blå grund, hafwandes i hwardera handen en blomstrande oljoqwist, sielfwe blomstren gröne, och stielkarne förgylte. Omkring armarne eller sielfva grunden, uti hwilken Secreten begripes, skulle gå en cirkelrund ring eller crants, hwaruti Infeglet med desse bifogade förgylte bokstäfwer skulle stå: *Ambeternes gilles Signete i Åbo.* Härmed singo alle Acter, Domar, Fullmakter,
Con-

Contracter, Certificationer, Pafs, Lårobref och annat bekräftas. Om detta General-Gillet kommit til wårkstållighet, eller huru länge det haft bestånd, år mig obekant.

§. 18.

Nu hafwa handaslögderne här så tiltagit, at, utom de som strax under Fabriquerne förekomma, man finner i denna Stad 42 färskilte handtwärk, wid hwilka 1747 woro 157 Måstare, 114 Gefäller, samt 143 lår-lingar, hafwandes dese sina handarbeten anseñligen upodlat, hwilka ån mera dageligen tiltaga. 12 af dese handtwärk hafwa här sina lådor och åmbetsrätter; och flere torde snart blifwa så manstarke, at de ock för dem kunna inrättas. Det starkaste å man-nom år Linwåfware åmbetet, bestående of-wannånnde år af 36 Måstare, 24 Gefäller och 19 lår-lingar. Utom dese, med hus, klåders och ziraters förfårdigande tysselsfat-te, och med sina handaslögder sig nånnde inwånare, åro de, som med mat och drycks tilredning hafwa at bestålla, icke många; så wida hwart hushåll plågar til sit egit behof sieltt derom besörja. 3. Slaktare finnas här, och 2. Bagare, som af sitt egit tjänstefolk sig betiena, samt twenne Tracteurer. Men 6. Win-minuterare, samt 34 ialu Brygg- och Brånare eller Krógare.

§. 19.

Af Fabriquer åro här i Staden förlst Råd-
mannen och Fabriqueurens Herr ESAIAS
WECHTERS, 1738. in Junio anlagde Ylle-och
Klådes-Fabrique, hwaruppå *Kungl. Maj:ts*
och Riksfens Högloft. Commerce-Collegii
Privilegium af den 15 Maji 1739 han sig ut-
wårkat. Wid sidsta Ryfka infallet nödfaka-
des han flytta detta wårk til Swerige, och
år det sedan efter friden, ei utan möda och
kostnad, här åter i stånd fatt. Sedan denne
Fabrique således blifwit oprättad, har ige-
nom den Högårade Magistratens sorgfällig-
het och förordnande, enligt *Kungl. Maj:ts*
allernådigste utfärdade *Hall-ordning*, den
24 Martii 1740, Hall- och Manufactur-rätt
här blifwit inrättad. Denne Fabrique består
nu af 5 wåffstolar, hwarwid en öfvermåsta-
re med en Klåds wåfware Måstare, samt 7.
Gefäller arbete. Garnet tilreda 22. spinner-
skor, 8. plyferskor, en bobinderska, och
en spoleriska, och utom dels i Stadens pub-
lique Spinhus 17 spinneriskor. Til at få
mycket mer befordra tilwårkningens fkynd-
samma förfårdigande, har Hr. Rådmannen
detta wårk nu ansenligen utwidgat, icke al-
lenast med tilräckelige och wackre byggnad-
er, utan ock med följande inrättningar.
Här år anlagt et öfwerkskårereri, bestående
af twånne öfwerkskårare-diskar, med rust-
hus och tårkhus, samt hårtill nödige wa-
rande wårktyg; hwarwid en måstare med
sin

sin lärlinge arbetar. Präshuset består af twenne prälsar i fulkomligt stånd. Så finnes härwid et fågeri, efter wårkets storlek och förnödenhet, med tillräckelige blå kypar och fårgpannor så försedt, at däruti icke allenast Fabriquens egne tilwårkningar nobiliteras, utan ock landets inwånare kunna efter en hwars åstundan härmed betiänas. Härwid är en Måstare med des lärlinge, och en fårgare-drång stadd i arbete. En ny friserqwarn är ock satt i stånd, som af en frisersmåstare skötes, hwilken har Rådmannens drångar sig til hielp. I en wid Littois träsk anlagt Klådeswalk, arbetar en walkare. Wid denna Fabrique äro nåstledne år tilwårkade:

171. st. Klåden af åtskillige slag
7082 $\frac{3}{4}$ aln.

43 st. gröfre och finare Boj 2777 $\frac{3}{4}$ aln.

S. 20.

Et Tobakspinneri oprättade framledne Handelsmannen JOHAN REINHOLD HELDT efter *Höglofl. Kungl. Commerce-Collegii Privilegium af den 6 Martii 1737*, hwaruti des arfwingar jämte flere Handlande nu interessera. Detta wårk består af 8 spinnare-bord, 2 rullare-bord, samt 9 stycken prälsar, hwarwid en Waktmåstare, 7 Tobakspinnare, och 38 spinnare-gåssar nu selsellåttas. Tilwårkningen wid denna Fabrique för år 1748 bestiger sig til 3623 lispund

smalt pråssat tobak, och 1897 tiockt pråssat dito. Men Cardus, Knaster, Prick- och Rappe-fnus, åro här ännu icke tilwårkade. Wårket år hitintils nåstan helt och hållit drifwit med utlånska blad, så wida til dugelig inrikes ännu icke fynnerlig tilgång warit. I anseende hwartil detta wårk hårtills niutit förkoning för det eljest wid hwarje bord til förspinnande ålagde wisse quantum af inrikes blader. Tobaks plantering har man wål här wid Staden förfökt, och i fynnerhet de tre sistframflutne åren med 2 tunnors land dåruti profgiordt; men ibland har kölden, ibland tårkan den samma ikadat. Så at hela de två förra årens afkastning blifwit förfåld til 200 daler, men det sista årets wåxt ån icke til något kunnat användas. Men hwardera året har Staden dårwid lidit öfwer 1000 dalers förlust. Dock lærer dårmed ännu continueras, at widare förlöka, huruwida samma plantering här någonsin kan winna framgång.

§. 21.

En Regarnströje- och Strump-Fabrique har Handelsmannen Herr NICLAS PIPPING wid 1744 års början anlagt och inråttat, hwarå *Höglofl. Kungl. Commerce-Collegii Privilegium den 3 Octob. 1746* århållits. Detta wårk består af 9 stolar, hwarwid 2 Måstare med 3 Gefåller och 4 lårlingar, samt 3 Ullkammare arbete, jämte 29 Regarns- och 5 Nåckgarns-spinneriskor, 9 Nåckeriskor, 3

Spo-

Spolerikor och 1 Bordererska. I år år hår tilwårkat 617 ft. Regarns-trójor af átkilliga couleurer, 41 par Mans, 78 Qwins- och 92 par Barns-strumpor, $10\frac{1}{3}$ duffin Bomuls-och $2\frac{1}{3}$ dito Regarns-móssor.

Áfwenledes har Fabriqueuren JOHAN FRIEDRIC LÜTKE inråttat en sådan Tróje- och Strumpe-Fabrique 1740, som med wederbórligt Privilegium den 21 Julii samma år befåstes. Han har dårwid 2 stolar, i hwilka han sielf med en Gefáll arbetar. Så år hår ock en Ullkammare, 11 Regarns- och Náckgarns-spinnerikor, 1 Náckerska och en Spoleriska. Tilwårkningen för sidsta år war 109 ft. Regarns-trójor, 69 par Mans, 101 Qwins-och 5 par Barn-strumpor, samt $9\frac{1}{2}$ duffin Regarns-nattmóssor.

§. 22.

Så finnas hår ock några Fabriquer, som ánnu áro spådare, och aldeles i sin linda. På en anlåggsande Parkums-Fabrique hafwa Handelsmännerne Herrar H. H. WITTFOTH och N. PIPPING árhållit den 27 Octob. 1743 Privilegium, som dock, i anseende til den brist å bomull och garn hår befinnes, ej kunnat ánnu i större stånd bringas, än at de ófwerenskommit med Linwåfware-Álderman WOLLING, at han uti sin wårkstad förfárdigar, hwad de kunna áftadkomma. Hårwid áro altså ánnu inge fárskilte arbetare; men tilwårk-

nin-

ningen för i fiol war 14 ft. blårandigt parkum, 516 alnar. Efter Hall-och Manufactur-Råttens tilstånd af den 1 Julii 1746, hafwa Måstarena A. BERGSTRÖM och C. AGARIUS anlagt et Linne- och Bomulls-wåfveri, som fortlåttes nu med 4 stolar, å parkum, lårft och nåsdukar, hafwande i fiol tilwårkat 3 ft. gingsans 60 alnar, 3 ft. botn-arbete 100 alnar, 4 ft. blått och hwitt bomulls-lårft 125 alnar, 2 ft. fint lårft 80 alnar, 2 ft. blårandigt parkum 60 alnar, 67½ duffin diverse linne-nåsdukar.

Måstaren A. SCHLYTER har ock, med Hall-och Manufactur-Råttens lof af den 9 Julii 1746, inråttat et linne-dammaft wåfveri, bestående allenast af en wåfttol, hwari han sielf med en lårlinge arbetar, och förledit år tilwårkat 3 styck. linne-dammaft à 77 alnar.

§. 23.

Utskylderne, som af de under denna Stads Jurisdiction och opbörd forterande til Cronan utgått och utgå böra, finnes hafwa de 3 senare åren bestigit, som följer, näml. 1747 til 8542 daler 11 $\frac{2}{3}$ öre S:mt. 1748 til 11170 dal. 11 $\frac{2}{3}$ öre, samt 1749 til 11237 25 öre dito mynt. Däruti inbegripes Båtsmans penningar, i det Staden efter Contract af den 23 Martii och 7 Nov. 1682 och Kungl. Resolution af den 17 Maji 1693 samt den 23 Decemb. 1697. §. 5. blifwit befriad från
Båts-

Båtsmännens præsterande, men i det stället
 betalar en wijs summa penningar, och stån-
 dig årlig ränta, af 847 dal. S:mt. som i krigs-
 tider bör fördublas. Ofwanämde summor inne-
 fatta ock Consumtions-Accisen, som *Kungl.
 Maj:ts Nådige Påbud af den 26 Nov. 1747.*
 wissa öfwerflöds waror pålägger. Därbland
 har The-afgiften varit 1748. 618, och detta år
 594 daler S:mt. För Coffe år betalt 1748. 78,
 dal. 1749. 66 daler S:mt. Puder 1748, 126 dal.
 8 öre. 1749, 120 d. 24 ör. Røktobak 1748,
 414 d. 24 ör. 1749, 397 d. 16 ö. Snus 1748,
 170 d. 28 ör. men 1749, 159 dal. 8 öre, alt
 Silf:mt. Chartæ Sigillatæ afgiften, som ic-
 ke innefattas i ofwan utsatte hufwud-
 sum-
 mor, har 1747 wid Rådstugu-och Kåmners-
 Rätten allenast stigit til 104 daler S:mt. men
 1748 in alles til 1909 dal. 22 öre dito mynt.
 Brånwins-krögeri afgiften war 1748, 101 dal.
 28 öre, och innewarande år 114 dal. 12 öre
 S:mt. Stora Siötulls opbörden har dessa sid-
 sta åren, i anseende til det som ofwanförmålt
 år, at näml Stadens skepp gått under utri-
 kes frakt, icke stigit til wanlig högd. 1744
 influto af dessa inkomster 8297 daler 29½ ör.
 1745, 11606 dal. 8 öre, 1746, 23942 dal. 27
 öre S:mt, utom ordinaira licenten, siöratts-
 och armpenningar. Af alla Landt-tulls in-
 komster, har, sedan aflöningen, Stads-ande-
 larne, diverse friheter och restitutioner, och
 andre expenser, afgått, Cronan eller Gene-
 ral Tull-Arrende Societeten stadnat til godo
 och

och behållning 1747, 11232 daler $6\frac{1}{3}$ öre,
och 1748, 17191 daler $1\frac{1}{3}$ öre Silf:mt.

§. 24.

Den Högtråde Magiftraten här i Staden har efter senaste Riksdag, den 6. Aug. 1748, i nåder århållit en ny Stat, hwaruti tillägges hwardera Borgmästaren i årlig lön 500 dal. hwar Rådman 266 dal. $21\frac{1}{3}$ öre, Kåmnerrättens Præses 283 dal. $10\frac{2}{3}$ öre, Stads Secreteraren 200 dal. Stads-Notarien 150 dal. dito, i Kåmners-Rätten 133 dal. $10\frac{2}{3}$ öre. Stads-Bokhållaren 200 dal. S:mt, och så vidare. Hwartil år anflagit, efter Stadens förra privilegier, råntan af några donerade bondehemman, åkerskatten, Kållare-tullfriheten, Stads-och inquarterings-tolagen, bakungs-penninge och accis andelen, tomtören för gårdar, bodar och wäderqwarnar, Halis watu-qwarnars och Sämfmakare stamps afkastning, Stads tegelbrukets, brygg- och kôln-hufets samt humlegårds dito; Rådhuskållare-samt andre hyror; Wåg-Stånd-Mätare-Packare-Palmmätare - Ståmpel-Burkaps-och Hånnepenningar, Stads andelen af sakören och Fiskaliske confiscationer: Auctions och Inventerings provision, Contingents-Borgares afgift, samt afgiften af det som årfwes utur Staden, med mera, som samma Stat närmare utwisar.

§. 25.

Nu få wi kårteligen omorda några andra inrättningar. Af de Handlande, och bäst mående

mående Handtwårkare, som icke åro Officerare af Infanteriet, består Stadfens Cavallerie af 50 mann med Officerarne, uti kostsam och proper uniform. Infanteriet återgiör 3 Compagnier; det första eller Lifcompagniet af Kyrko - och Österqwarteret, det andra af Klöster-och Norrqwarteret, och det 3 af Söderqwarteret och Nyfctaden. Alla delse åro enrollerade efter sine gårds-numrer, sedan *Hans Kungl. Maj:t* den 2 Apr. 1747 en, emellan handlande Borgerskapet och Handtwårkarne opkommen twist, hwilka af dem skulle constituera Lifcompagniet, behagat lå i nåder bilägga. Hwarje af delse Compagnier stiger, utom öfwer- och Under-Officerare, öfwer 100 mann, lå wida Stads-och Hwarfstimmermann, Måtare och Packare, med de flere Stadfens mindre betiånte, som åro bofaste, och likwål icke egenteligen råknas bland Borgerikapets antal, åro ock enrollerade. Alla delse böra råtta sig efter Stads-Majorens commando, som nu år Handelsmannen Herr GUSTAV ADOLPH WITTFOTH. Af de ofwanånnde 3 Borgerikapets claiser åro ock Stadfens 24 ålste utwalde, jämt 8 af hwardera, efter som de ock uti skatt och öretalet närmaft swara mot hwarannan, hwilka, i stället för almånna Rådstugudagar, komma med Magistraten at öfwerläggga om Stadfens almånna angelågheter. Men wid skeende årliga taxeringar utwåljass åfwen af Magistraten

ten och de älfte taxeringsmän, fom aflägga förut fin färikilta ed, hwaruppå taxeringen förrättas i de älfstes närwaro. Sammaledes utwälja defsa 3 clafser, enligt Kungl. Förordningarne angående Riksdagsmans walen, fine 8 Electorer hwar, wid fkeende Riksdagsmans wal. Til förekommande och hämmande af eldswådor åro här 6 Brandmäfterfkap inrättade, eller et i hwart qwarter, nämligen 1 Brandmäftare med fine 2 a 3 Rotmäftare i hwardera, hwilka hos fig hafwa hwar fit brandsegel, brandhake, och gaffel med dertil hörig redfkap, och under dem åro förordnade nödige perfoner, 8 a 9 för hwart fege, af timmermän och Stadens ringare betiänte, at båra och handtera förenämde brandredfkap. Gårdarne och hushållen åro indelte 2 tilfamman om 1 perfon til wattungbårande, och Stadens Forinån och Åkare böra då med fina kårror och wattung-tunnor därwid hielpa. Men koppar-wattungsprutorne, en ftörre med 60 aln. slang, och twänne mindre, af hwilka den ena under Ryska tiden förkommit och af nyo fkal förfcaffas, fskötes och handteras af Stads- och Brandwakten.

§. 26.

Sidft wil man kårteligen befe Stadens omågor. Den har omkring fig åkrar, fammanflagne beftående af 80 tunnors årligt utfåde, belagne måft i dålder, af fand-pös- och giåsjord, eller ock af mylla med fpik-
lera

lera blandad , underkastade skada af winter och nattfrost. Och ehuruwål ågarena gjort sig nog angelågne om deras cultiverande , hafwa de dock icke kunnat bringas til fynnerlig afkastning. Desse befås måst med råg och dels med korn. Utom det nyfsnämde försök i några år med Tobaks planterande , år jorden til humlegårdar och andre plantagier ännu icke fynnerligen anwänd , ehuruwål åkrarne i början blifwit högt skattlagde , näml. til en tunna spannemål af hwart tunneland , just til den ändan , at Borgerskapet därigenom måtte obligeras , at plantera därå humlegårdar. Innom Staden ligga wid pats 10. trågårdar med fruktbarande trån och buskar , utom kryddgårds-tåppor , hwilka hwart hushåll , som därtill kan hafwa tilfälle , för gröna sakers skul anlagt.

Mulbetet år måkta swagt , bestående dels af sandaktig med liung bewuxen mark , dels af torra sandbackar , hwaruppå Stadens ymniga boskap , i det , utom hästar , hwart förmögnare hushåll åger 1 à 2 kor , och de fattigare så många getter , har mycket mager sommarföda. Men fodret måste köpas , så wida inga ångar finnas Staden i allmänhet tilhörige. Ingen skog år här til wed-brand , mindre til bygnad , utan måste sådant af Landtmannen , på 2 , 3 à 4 mils wåg , och nu snart längre ifrån , med nog dryg bekostnad lösas. Fiskeri

D

åger

åger Staden ej vidare, än i sin å, hwar-
rest wårtiden fångas nörs, och små fiäll-
fisk i Slotsfiården utan för Slottet. Eljest
lyder til denna Stad $\frac{1}{4}$ mil ofwanföre norr-
åt i Aura-Elf Hallisfors, där nu äro 2 Wål-
ter-qwarnar med 5 par stenar, jämte Såmsk-
makare-stamp eller Walk, och en nyligen
anlagd Helgryns-qwarn och Sickt. Desse gå
allenast höst och wår med lågt fall. Den
måsta målden sker af inemot hundrade på
bergen omkring Staden opfatte Wåderqwar-
nar. Magistraten äro ock genom färfkilte
Kungl. Resolutioner underlagde och til lön
förlånte 13 när til Staden i St. Mariæ och
Carins Soknar belågne Bonde-hemman. Des
utom innehafwer Magistraten Låustis Dra-
gonehall, i synnerhet för betes- och mul-
betes penningarnes tilökande, för hwilket
de dock böra præftera rustning. Stadens
inwånare och handlande åga ock åtkillige
fastigheter på landet af hvarjehanda natur,
och i synnerhet, dels å egne dels å andras
ågor, 5 Sågwärk, som tilwårka bråder til egen
förnödenhet och utskepning.

Wi slute med önskan, at *den Nådige Gu-*
den, källan til all wålgång, wårdes wålsigna
wår lyckeliga början i Hushållningen med
än lyckeligare fortgång; och förlåna, at San-
ning och Redlighet må bo i alla Swenska
hiertan, wålsignelse och trefnad i alla
hus, samt frid och glädje i he-
la landet!

